

УДК 316.662:009
doi: 10.15421/1717148

Академічний дискурс вивчення ідентичності в українській гуманітаристиці

Ю. М. Гніт

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

В умовах інтенсивних соціальних змін і самовизначення особистості обґрунтовано цілісний теоретичний підхід до пояснення ідентичності в полікультурному суспільстві. Здійснено спробу опису дискурсу ідентичності в сучасній українській гуманітаристиці на основі аналізу матеріалів міжнародних та міждисциплінарних конференцій у м. Острозі. З'ясовано, що дискурс ідентичності формується значною мірою філософами, тому проблематика розгортається навколо глобальних і загальних тем. Виявлено значне домінування в дискурсі тематики етнонаціональної та національно-політичної ідентичностей, тобто акцентуються ідентичності великих соціальних груп. Зафіксовано зменшення використання та опису проблематики регіональних ідентичностей порівняно з попереднім роком. Визначено два основні вектори сфер, у яких розгортається ідентичність – культура та національна політика держави. З'ясовано, що майже всі учасники конференцій у текстових матеріалах демонструють розуміння ідентичності як соціального конструкту. Визначено, що тематика соціокультурної ідентичності подана як абстрактне поняття філософами, проте значно поступається позиціями національної ідентичності.

Ключові слова: полікультурне суспільство; ідентичність; ставлення до іншого; міждисциплінарність; соціальні відносини «ми – вони»; глобалізація; примордіалізм; конструктивізм

Academic discourse of identity studies in Ukrainian humanities

Y. M. Gnit

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

The multiculturalism of modern society reflects in use of the concept of “sociocultural identity” in academic discourse. At the same time, there is no information about the place of the sociocultural identity among other types of identity, and description of its features. Because it is a new concept, search for text for analysis of sociocultural identity inevitably, in the beginning, should cover wider contexts and include different types of identity in discourse. Consequently, an attempt of the interpretation of identity discourse in contemporary Ukrainian humanities based on the materials of the international interdisciplinary conferences in Ostrog was made. The materials of the 9th international scientific conference in 2016 and 10th international scientific conference in 2017 were analyzed using the method of documents analysis. We revealed that mainly philosophers construct identity discourse; consequently, the questions on global and general topics are raised. In the article two primary vectors in which identity is constructed, culture and national politics, are defined. Moreover, the central thematic directions of the cultural domain are delineated: contemporary culture under globalization, informational age and politics of multiculturalism, cultural tradition of a particular nation, the impact of language and religion (as elements of the culture) on identity. National politics of the state is understood as ideology and state politics in the framework of one society in previous centuries, as well as in contemporary times. We revealed that issue of national identity is dominant in the academic discourse. The ethnic feature of it is accentuated; however, the political dimension is present. Moreover, based on the proceedings of the analyzed conferences, we might raise a hypothesis that it is inherent for foreign humanities. It is revealed that use and analysis of regional identities issues decreased from 2016 to 2017. Scholars are focused on studies of the identities of bigger social groups, at the same time, personal identities are on the periphery of scientific interest. Almost all conference participants demonstrate an understanding of identity not as natural/innate but as a social construct, namely the primordial understanding of identity is absent. One of the main findings is that sociocultural identity is represented in the discourse as the complex abstract concept mainly by philosophers and is less used than national identity, which is most used in the discourse. Sociocultural identity is represented in the context of globalization, informational age, politics of multiculturalism, and postmodernism epoch.

Keywords: multiculturalistic society; identity; attitude towards others; interdisciplinarity; social relations «we and they»; globalization; primordialism; constructivism

Цитування даної статті: Гніт Ю. М. Академічний дискурс вивчення ідентичності в українській гуманітаристиці / Ю. М. Гніт // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – № 11. – С. 58-69.

Citation of this article: Gnit, Y. M. (2017). Akademichnyi dyskurs vyvchennia identychnosti v ukrainzii humanitarystytsi [Academic discourse of identity studies in Ukrainian humanities] *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 20 (11), 58-69.

Received: 14.10.2017

Accepted: 13.11.2017

Академический дискурс изучения идентичности в украинской гуманитаристике

Ю. Н. Гнит

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

В условиях интенсивных социальных изменений и самоопределения личности обосновано целостный теоретический подход к объяснению идентичности в поликультурном обществе. Осуществлена попытка описания дискурса идентичности в современной украинской гуманитаристике на основе анализа материалов международных и междисциплинарных конференций в г. Остроге. Выяснено, что дискурс идентичности формируется в значительной степени философами, поэтому проблематика разворачивается вокруг глобальных и общих тем. Выявлено значительное доминирование в дискурсе тематики этнонациональной и национально-политической идентичности, то есть акцентируются идентичности больших социальных групп. Зафиксировано уменьшение использования и описания проблематики региональных идентичностей по сравнению с предыдущим годом. Определены два основных вектора сфер, в которых разворачивается идентичность это – культура и национальная политика государства. Выяснено, что почти все участники конференций в текстовых материалах демонстрируют понимание идентичности как социального конструкта. Определено, что тематика социокультурной идентичности представлена как абстрактное понятие философами, однако значительно уступает позиции национальной идентичности.

Ключевые слова: поликультурное общество; идентичность; отношение к другому; междисциплинарность; социальные отношения «мы – они»; глобализация; примордиализм; конструктивизм

Постановка проблеми. В умовах полікультурного суспільства інтенсифікуються соціальні зміни, зокрема й особистості, що формує запит обґрунтування цілісного теоретичного підходу до аналізу ідентичності. Водночас вітчизняні та закордонні дослідники в контексті полікультурності все частіше застосовують саме поняття соціокультурної ідентичності, що, з одного боку, фіксує новий підхід до трактування ідентичності в сучасному суспільстві, з іншого – свідчить про наявність моди до вживання терміна. Тому є необхідність визначити місце соціокультурної ідентичності серед інших типів ідентичності в сучасному полікультурному суспільстві та надати загальну характеристику соціокультурної ідентичності, визначити головні її ознаки. Оскільки це поняття досить нове, то пошуки текстів дослідження соціокультурної ідентичності мають охоплювати ширші контексти й включати різний дискурс ідентичностей. Зробити це не так просто, тому на базі ІХ і Х міжнародних наукових конференцій в м. Острог, що стосуються вивчення ідентичності, здійснена спроба аналізу наукових публікацій (статей, тез) у збірнику. Це дозволить проаналізувати дискурс теми ідентичності в сучасній українській гуманітаристиці та зафіксувати основні тематичні напрями.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематика формування соціокультурної ідентичності в сучасному полікультурному світі розгортається вченими переважно в межах процесів глобалізації, вестернізації та глокалізації. Вагоме значення мають напрацювання В. Льюса, У. Бека, З. Баумана. П. Бергер у вступі до книги «Численні глобалізації: Культурне різноманіття в сучасному світі» здійснює спробу аналізу соціокультурної ідентичності в умовах культурної глобалізації та культурного різноманіття як однієї з основних ознак її формування. Також є важливими напрацювання Ю. Кристєвої стосовно проблематики іншого та чужого. Адже в умовах полікультурного суспільства індивід досить часто може поставати інакшим та чу-

жим для конкретної групи або окремих індивідів. Дослідниця намагалася продемонструвати перш за все не як суспільство або конкретна група сприймають чужинця, а саме світосприйняття цього чужинця, його моделі мислення та поведінки.

Серед вітчизняних дослідників вагоме значення для вивчення проблематики соціокультурної ідентичності мають напрацювання Ю. Сороки, Н. Костенко, С. Макєєва, Л. Сокурянської та ін. Ю. Сорока приділяє значну увагу аналізу феномену сприйняття іншого в сучасному полікультурному суспільстві: «...Інший є як позитивним, так і негативним зразком, ідеалом для наслідування та образом неприпустимого. Лише аналітично ми можемо розділити ці два аспекти соціального сприйняття Іншого: іншування як самовизначення за допомогою протиставлення та об'єктивація в культурних категоріях чужого та ворога» [12, с. 170]. Н. Костенко аналізувала ідентичність як соціокультурний феномен, що в умовах сучасності постає як проєкт і тому передбачає новий підхід теоретизування, відмінного від теоретизування в культурі модерну.

Прикладом застосування методу традиційного аналізу документів до схожої проблематики може слугувати дослідження Л. Малес, результати якого презентовані в монографії «Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології» [10]. На основі аналізу електронних каталогів авторефератів захищених дисертацій дослідниця здійснила спробу аналізу поняття соціокультурності у вітчизняному та зарубіжному (переважно РФ та деякі міста країн СНД) академічному дискурсі.

Мета дослідження – охарактеризувати академічний дискурс вивчення ідентичності у вітчизняній гуманітаристиці. Це реалізується через опис змістовних контекстів розгортання ідентичностей, визначення основних типів ідентичностей та їх аналіз, характеристику вітчизняного академічного дискурсу за моделями тлумачення генези ідентичності, визначення основних суб'єктів ідентичнос-

тей.

Виклад основного матеріалу. Здійснена спроба аналізу конференції «Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур» в м. Острог, що організовується кафедрою культурології та філософії Національного університету «Острозька академія». Конференція має багаторічний досвід проведення, уперше її було організовано у 2008 р. Із того часу вона проходить кожного року. Було відібрано для аналізу збірники за останні два роки, а саме збірники IX міжнародної наукової конференції 2016 р. і X міжнародної наукової конференції 2017 р., що дозволило зафіксувати не тільки сучасний дискурс ідентичності, а й можливі тенденції. Збірник 2016 р. уміщував 54 текстові матеріали, а збірник 2017 р. – 74, що сформувало 128 одиниць для аналізу, серед яких у 91 випадках авторами були жінки, а в 37 – чоловіки. У зв'язку з тим що чоловіків взяло участь у конференціях значно менше, порівнювати групи за гендерною ознакою не можемо. Проте зауважимо, що тут поданий дискурс ідентичності вітчизняної гуманітаристики формується переважно жінками.

Міждисциплінарний статус конференції надає можливість охарактеризувати сучасний академічний дискурс стосовно проблематики ідентичності, визначити частку зацікавленості різних спеціалізацій темою ідентичності, зокрема місце соціології серед інших дисциплін у вивченні ідентичності. Значна частка наукових публікацій (43) була подана за спеціалізацією філософія (серед яких 15 чоловіків та 28 жінок), але також були подані статті/тези з таких дисциплін: 17 – філологія, 11 – мистецтвознавство/образотворче мистецтво (монументальний живопис, художник)/архітектура і середовищний дизайн, 11 – культурологія, 11 – соціологія, 9 – історія, 3 – культурна антропологія, 3 – лінгвістика, 2 – наукова інформація та бібліотекознавство, 2 – психологія, 2 – педагогічні науки, 2 – етнологія, та по одному з політології та державного управління, менеджменту й соціальної комунікації, економіки, богослов'я, філософської антропології, у 7 випадках – учасники з Польщі, не було інформації про спеціалізацію. Як бачимо, стосовно дослідження проблематики ідентичності значну частку у вітчизняній гуманітаристиці займає філософія. Тож особливість філософського рівня постановки питань вплинула на загальну картину: дискурс ідентичності розгортається навколо глобальних і загальних тем. Недостатня представленість соціології на конференції не дає змоги поширення соціологічного підходу в дослідженні тематики, який має свої переваги. По-перше, соціологія займається вивченням ідентичностей великих соціальних утворень, також може займатися вивченням індивідуальних ідентичностей і вивченням малих соціальних груп. По-друге, під час дослідження конкретної ідентичності, соціологія уникає пояснення явища за допомогою

одного фактору, а враховує поліфакторність впливу. По-третє, соціологія за допомогою емпіричних досліджень може проаналізувати кількісні й якісні аспекти ідентичності досліджуваного об'єкту і надати практичні рекомендації.

Міжнародний статус конференції надає можливість охарактеризувати дискурс ідентичності не лише на регіональному й національному рівнях, а і міжнародному. Ці конференції подані в національному й міжнародному масштабі не лише формально, про що свідчить участь у конференції з різних країн. За два останні роки в конференціях взяли участь 29 учасників із закордону, 19 із яких із Польщі, 4 з Росії, 2 з Чехії, та по одному із Болгарії, Нігерії, Білорусії. Потрібно уточнити, що закордонних учасників значно менше, тому не можемо робити висновки стосовно закордонного дискурсу ідентичності, а лише формулювати тенденції. Серед 99 учасників із України подані різні міста, найбільше учасників із м. Київ, а саме 30, також 14 – зі Львова, 9 – із Харкова, 8 – із Острога, 6 – із Дніпра, 4 – із Вінниці, 4 – із Донецька, 3 – із Рівного, 3 – із Житомира, 3 – із Одеси, 2 – із Чернівців, 2 – із Тернополя, та по одному із Кривого Рога, Івано-Франківська, Сум, Переяслав-Хмельницького, Дрогобича, Умані, Хмельницького, Кам'янець-Подільського, Старобельська, Луцька, Слов'янська. З одного боку, збірники конференцій не переважані учасниками з м. Острог, з іншого боку, дискурс ідентичності переважно створюється науковцями з м. Київ.

Конференція за своїм складом подана студентсько-аспірантською спільнотою, так і кандидатами та докторами наук. Серед учасників було представлено 16 докторів наук, 54 кандидатів наук та 8 – зі ступенем PhD, а також 34 аспіранти, 6 магістрів, 3 студенти та ін. Тобто за критеріями наявності/відсутності наукового ступеня подана різнопланова аудиторія, що дозволяє зафіксувати різні тематики розгляду ідентичності. Це надає переваги порівняно з конференціями, що обмежуються або подані переважно студентсько-аспірантською спільнотою. Мета таких конференцій переважно навчальна, які не залучають дослідників, що захистились і продовжують працювати над тематикою, тому на основі такої конференції говорити про сучасний дискурс певної проблематики не доцільно.

Міжнародний, міждисциплінарний статус конференції і наявність як аспірантсько-студентської аудиторії, так і дослідників із науковим ступенем надає можливість отримати текстовий матеріал, що може дати відповідь на наші дослідницькі питання. Але водночас потрібно врахувати обмеженість конференції. По-перше, маємо обмеженість в просторі, а саме частка наукових публікацій закордонних учасників значно менша порівняно з учасниками із України. Тому не маємо можливість говорити про міжнародний дискурс, а лише про його тенденції та вітчизняний дискурс. По-друге,

це обмеженість характеру матеріалів, оскільки аналізуємо не захищені дисертації, або публіковані монографії за тематикою, а участь в конференції. Академічне життя передбачає участь у конференціях як апробацію результатів наукової роботи дослідником, що має на меті захистити дисертацію або опублікувати монографію. Тому будемо вважати, що ці дві групи текстів пов'язані. По-третє, обмеженість у часі, а саме ми обмежуємось аналізом текстових матеріалів лише за два останні роки, тому про динаміку можемо говорити лише в цьому часовому діапазоні.

У ході дослідження використовувався традиційний метод аналізу документів, що передбачає кількісно-якісне оцінювання об'єкта дослідження. Кожна наукова публікація збірників 2016 – 2017 рр. є одиницею аналізу, яка оцінювалась за визначеними ознаками. Можна виділити формальний та тематичний блоки кодування. Формальний блок уміщував відомості про автора публікації, а саме його спеціалізацію, науковий ступінь, інститут/організацію, у якій навчається/працює автор, із якого міста учасник. Інформація про учасника заповнювалась на основі відомостей про авторів, які можна відшукати в кінці кожного збірника конференцій. У зв'язку з тим що відомості про авторів формувались на основі заявок учасників конференцій, тому не завжди була змога зафіксувати всі ознаки. Наприклад, учасники з Польщі найчастіше серед інших учасників не вказували свою спеціалізацію. Для того щоб мати змогу якнайповніше зафіксувати інформацію за спеціалізацією, що може надати можливість міждисциплінарного аналізу, відомості про деяких учасників заповнювались на основі даних, наявних в електронних ресурсах. Тематичний блок включав ознаки за сферою ідентичності, її генези, суб'єкту. Перелік ідентичностей, про які йде мова в наукових публікаціях, і сфера, у якій конкретна ідентичність розгортається, не були визначені перед кодуванням. Були лише приблизні переліки, які в ході кодування могли змінюватися, доповнюватися, уточнюватися. Якщо була необхідність, то по одному тексту задоводувалися більше однієї ідентичності та кілька сфер. Стосовно суб'єкта ідентичності, то в цьому випадку перелік був сформований трьома категоріями: індивідуальна ідентичність, ідентичність соціальних груп та ідентичність як збірне поняття. Стосовно генези ідентичності, то перелік містив дві позиції – примордіалізм та конструктивізм, що є узагальненими найпоширенішими моделями пояснення генези ідентичності серед наукового товариства. Перша модель, а саме примордіалізм, ґрунтується на тому, що в будь-якій ідентичності є автентичний, інтимний зміст, що визначається культурним походженням і значно залежить від культурного досвіду групи, до якої належить індивід. За цим підходом ідентичність індивіда є натуралізованою, тобто вона притаманна йому від народження, і завдання

індивіда лише в тому, щоб відкрити її в собі. Друга модель – конструктивізм, навпаки стверджує, що ідентичність не тільки не задається індивіду від народження, а постійно конструюється в умовах індивідуального досвіду.

У результаті аналізу текстових матеріалів збірників міжнародних конференцій 2016 – 2017 рр. було сформульовано перелік основних сфер, у яких розгортається сучасний дискурс ідентичності в українських гуманітарних науках (табл. 1).

За результатами аналізу текстових матеріалів конференцій культура є найголовнішою сферою, у якій розгорталась ідентичність, а саме 45 випадків. Варто зауважити, що використовувалося не значення культури, яке застосовується в мистецтвознавстві, а її пояснення з точки зору філософії, а саме цивілізаційний підхід. За цим підходом до культури належать проблеми та виклики, що характеризують сучасну стадію розвитку суспільства. Можна виділити кілька основних напрямів сфери культури, характерних для нашого масиву даних. Перший стосується розгляду ідентичності сучасного суспільства, зокрема поліваріантність ідентифікаційних сценаріїв, в умовах впливу процесів глобалізації, інформатизації та політики мультикультуралізму. Другий напрям сфери культури застосовується для розкриття культурної традиції певної нації, у деяких випадках ментальності, тобто акцентується переважно етнічний компонент. Третій – це спроба пояснити вплив релігії або мови як елементів культури на ідентичність. Додатковим напрямом, який не є основною характеристикою сфери культури, є формування ідентичності на основі власної національної культури й глобальної/європейської в сучасному суспільстві. Категорія культури досить часто використовувалась не тільки українськими учасниками, а й зарубіжними.

Одна з основних сфер, що часто зустрічалась у кодуванні, це політична система, тому вирішили розбити категорію на кілька окремих сфер: національна політика держави (ідеологія й політика держави в середині суспільства), міжнародна політика/міжнародні відносини/міждержавні відносини (політичні проекти, ідеологія, що мають міжнародне/міждержавне значення), процес державобудівництва (процес створення держави на світовому просторі), політика у вузькому значенні. Через змістовну близькість цих категорій в одній статті/тезах могли фіксуватися одночасно декілька з них. Найчастіше використовувалася сфера національної політики, а саме була зафіксована в 41 випадку. Підкреслювалася роль держави в прийнятті рішень, які можуть впливати на формування ідентичності, йшла мова як про минулі століття, приналежність українських земель до інших імперій, так і про сучасний період. Категорії національної політики держави та міждержавних відносин досить часто використовувалися як українськими,

Таблиця 1. Змістовні контексти, в яких фіксується ідентичність

Змістовні контексти	Кількість
Культура	45
Національна політика держави	41
Міжнародна політика/міжнародні відносини/міждержавні відносини	19
Мистецтво	18
Теорія/концепція	18
Медіа і комунікація	16
Соціальні відносини/соціальна структура	15
Соціальні відносини «ми-вони (свій-чужий)»	14
Процес державобудівництва	12
Міжетнічні/міжнаціональні відносини	12
Освіта	7
Політика	5
Соціально-економічні відносини	4
Соціальна філософія	2
Лінгвістика	2
Історія/хронологія	2
Реклама	1
Дозвіллева культура	1
Право	1
Література	1
Усього	128

так і закордонними учасниками конференцій. Серед спеціалізацій категорії політичної системи найчастіше використовувалися представниками філології та історії. Філологи переважно застосували сферу національної політики держави для опису етнонаціональної ідентичності. У публікаціях, підготованих авторами зі спеціалізації філологія, йшлося про інформаційний простір діаспори, етнічну ідентичність у мовних вимірах, поетів-емігрантів, етнонаціональну ідентичність у спадщині О. Стороженка та в концепції І. Франка, етнонаціональну педагогічну систему. На відмінну від філологів, дослідники зі спеціалізацією історія використовували переважно категорії національної політики держави й міждержавних відносин для опису не лише етнонаціональної ідентичності, а й національно-політичної.

Мистецтво як сфера розгортання ідентичності була використана у 18 наукових публікаціях. Категорія позначала культурно-мистецьку діяльність та практики у сферах літератури, скульптури й архітектури, кіномистецтва, театру, видавничої діяльності та ін. Цю категорію також використовували представники спеціалізації філології та спеціалізацій мистецтвознавства/образотворчого мистецтва/архітектури й середовищного дизайну для опису етнонаціональної ідентичності. Також потрібно зазначити, що ця категорія майже не використовувалася закордонними учасниками. Це, можливо, свідчить про те, що у вітчизняному науковому просторі немає єдиного визначення культури, поширене визначення її через мистецькі практики.

Також була необхідність виділити в окрему категорію теорію/концепцію, що була представлена як сфера у 18 наукових публікаціях. Сфера теорія/концепція використовувалася переважно філософами для опису ідентичності як концепту. Водночас потрібно звернути увагу, що цю категорію не використав жодний закордонний учасник. Це свідчить про те, що використання сфери теорії/концепції властиве для філософської дисципліни, адже серед закордонних учасників фактично не представлені філософи (лише 2 учасники). Навіть невелика кількість застосування цієї сфери українськими учасниками нефілософських дисциплін може свідчити про те, що у вітчизняній гуманітаристиці приділяють більшу увагу теоретичним розробкам, порівняно із закордонними учасниками, що зосереджені на конкретному емпіричному кейсі. Для ілюстрації можемо порівняти статті українського й закордонного учасників, які мають схожий предмет дослідження, а саме презентація образу національно-політичної ідентичності в ЗМІ. У статті учасника конференції з України це образ української та російської національних ідентичностей у вітчизняних ЗМІ. У статті закордонного учасника йдеться про образ Південної Африки, презентований словацькими та європейськими ЗМІ, їх порівняння. Тема ідентичності в обох випадках

розгорталась на основі конкретних емпіричних досліджень. Автор першої статті намагається розкрити образи українських і російських національних ідентичностей в ЗМІ за допомогою застосування когнітивного феномену картин світу (ми – вони). Тоді як автор другої статті не використовує конкретну теорію, або теоретичні схеми для розкриття дослідницької теми. Головне завдання це презентувати образ Південної Африки в словацьких ЗМІ, виділити його ключові ознаки, та визначити як цей образ впливає на сприйняття Південної Африки в суспільстві. Йдеться не про гірший або кращий підхід розгляду проблематики, а акцентується відмінність підходів, що притаманні українським і закордонним учасникам.

Медіа і комунікація як сфера ідентичності використовувалася авторами 16 разів. Можна виділити два основні напрями категорії: нові способи саморепрезентації індивідом, що стають можливими в умовах віртуальної реальності, а також як віртуальність змінює ідентичність; образ ідентичності, що створюється в середовищі ЗМІ. Також варто відзначити, що ця категорія значно частіше була присутньою в збірнику міжнародної конференції 2017 р. Категорія медіа й комунікація використовувалася однаково філософами, філологами та культурологами. Переважно ця сфера використовувалася в контексті опису віртуальної ідентичності, хоча інколи застосовувалась також до національної та соціокультурної ідентичності. Ця категорія використовувалась як українськими, так і закордонними учасниками.

Одними із актуалізованих сфер у текстових матеріалах були соціальна структура/соціальні відносини та соціальні відносини «ми – вони (свій – чужий)», кожна категорія була застосована по 14 разів. Соціальна структура/соціальні відносини використовувалась тоді, коли мова йшла про соціальні групи у професійно-кваліфікаційному, територіальному, етнічному, демографічному зрізах та відносини між ними. Також до цієї категорії належали ускладнення соціальної структури в умовах сучасного суспільства (широкий діапазон референтних груп). Для розуміння категорії соціальні відносини «ми – вони» є важливою праця М. Дуглас «Чистота і небезпека. Аналіз уявлень про осквернення і табу», у якій дослідницею підкреслюється принцип розподілу, а не ознака, за якою відбувається розділення. Тому соціальні відносини «ми – вони» (свій – чужий) це уточнюючий аспект про те, що ці відносини не між групами за змістом, а між групами за ідеєю поділу [7]. Соціальні відносини виникають із конкретної причини. Наприклад, певна соціальна група має більше доступу до влади, або економічних ресурсів, чим інша соціальна група. У відносинах «ми – вони» акцентується не свій, ознака поділу не важлива, тому «ми – вони» є важливою передумовою формування чи не формування соціальних відносин.

Категорія соціальна структура/соціальні відносини найчастіше використовували соціологи та історики. Категорія соціальні відносини «ми – вони (свій – чужий)» переважно використовувалась філософами й філологами для опису етнонаціональної ідентичності. Сфера соціальні відносини «ми – вони (свій – чужий)» майже не використовувалась закордонними учасниками. Серед їхніх наукових публікацій, якщо й траплялись згадки про соціальні відносини, то вони більше аналізувались за певною ознакою, а не за ідеєю поділу. Тому можемо припустити, що закордонні учасники це найчастіше учасники із Польщі, не чутливі до проблематики «ми – вони», що відображає фіксацію певного рівня суспільного напруження в суспільстві, наявність стереотипів, і пов'язана з несприйняттям інших ідентичностей. Серед наукових публікацій українських учасників, що використали сферу соціальні відносини «ми – вони (свій – чужий)», основними тематиками є: теоретичний контекст аналізу відносин «ми – вони», інші ідентичності у європейському суспільстві, самоідентифікація переселенців і їх інтеграція, етнічна ідентичність у мовних вимірах, гендерна проблематика, мовне відображення процесів формування радянської політичної ідентичності, поетика спорту у творчості С. Жадана та ін.

Одними з досить вживаних сфер розгортання ідентичності також були міжнаціональні/міжетнічні відносини, що використовувались у 12 випадках. Ці категорії позначають відносини між етнічними групами або націями в межах конкретного суспільства. У міжетнічних відносинах акцентується етноскладник, тобто розподіл за етнічною ознакою. Етнічна група на відміну від нації не завжди має власну державу або не завжди співвідносить себе з корінним етносом, наприклад, татарські, лемківські, ромські меншини. Спочатку міжетнічні відносини й міжнаціональні відносини кодувалися окремо, але оскільки сфери нечасто застосовувалися в наукових публікаціях, вони були об'єднані. Категорія міжнаціональні/міжетнічні відносини була сферою розгортання найчастіше для етнонаціональної ідентичності.

У кожній науковій публікації збірників 2016 – 2017 рр. виокремлювали основну ідентичність, стосовно якої розгортався основний текст. У результаті аналізу текстових матеріалів збірників міжнародних конференцій 2016 – 2017 рр. позначено перелік ідентичностей, що формують дискурс у сучасній українській гуманітаристиці (табл. 2).

За результатами аналізу текстових матеріалів міжнародних конференцій з'ясовано, що в науко-

Таблиця 2. Перелік ідентичностей

Ідентичність	Кількість
Етнонаціональна ідентичність	45
Національно-політична ідентичність	24
Ідентичність як концепт	19
Територіальні ідентичності (міська, регіональна, держави)	13
Соціокультурна ідентичність	10
Професійна ідентичність	7
Гендерна ідентичність	7
Релігійна ідентичність	6
Віртуальна ідентичність	6
Культурно-мистецька ідентичність	5
Еліта (митці культури та мистецтва/політичні діячі)	4
Соціальна ідентичність	2
Мовна ідентичність	1
Усього	128

вих публікаціях переважно йдеться про національну ідентичність. У зв'язку з тим що національну ідентичність можна розглядати, з одного боку, за етнопонаціональною приналежністю, з іншого – за ознакою громадянства, тому в кодуванні фіксувалися окремо етнопонаціональна ідентичність та національно-політична. У 2016 – 2017 рр. етнопонаціональна ідентичність посідає лідируючу позицію, але у 2017 р. кількість статей, присвячених цьому типу ідентичності, значно зросла від 14 до 31. Це зумовлено тим, що в попередніх роках домінувала регіональна ідентичність, а на сьогодні акцент уваги зміщується на етнопонаціональну ідентичність. Можна виділити декілька векторів розгортання етнопонаціональної ідентичності. Водночас потрібно зауважити, що поділ є умовним, тому що ці вектори могли одночасно зустрічатись в одному текстовому матеріалі. Перший стосується державотворчих процесів, національної політики держави та міждержавних відносин. У цьому випадку досить часто етнопонаціональна ідентичність, переважно українців, розглядалась у контексті проблеми збереження власної нації в умовах приналежності до інших держав в минулих століттях. Другий вектор передбачає розгляд етнопонаціональної ідентичності в контексті практик культурно-мистецької діяльності та культури в цілому. Стосовно культури йшлося про ідентичність у контексті викликів сучасної культури, зумовлених глобалізацією. Третій вектор передбачає розгортання етнопонаціональної ідентичності у сферах соціальних відносин/соціальної структури та соціальних відносин «ми – вони (свій – чужий)». Четвертий – акцентує увагу на міжетнічних та міжнаціональних відносинах, що розгортаються як у рамках однієї держави, так і в міждержавних відносинах.

У 24 статтях було зафіксовано національно-політичну ідентичність. Ця ідентичність подана як українськими, так і закордонними учасниками. Основні тематики статей: ідентичність громадян держави як політичного суб'єкта; формування образу нації в ЗМІ і через механізми пропаганди; формування ідентичності в умовах суспільних трансформацій, що викликані процесами глобалізації та інформатизації; формування та зміна ідентичностей громадян держави в умовах постколоніальної/постконфліктної політики; вплив релігії або освіти на громадянську ідентичність; ідентичності в умовах суспільно-політичної ситуації в Європі.

Доцільно дати характеристику національно-політичній ідентичності у її порівнянні з етнопонаціональною ідентичністю. Подібно до етнопонаціональної ідентичності національно-політична розгортається в широкому спектрі сфер, з переваженням при цьому сфер національної політики держави, міжнародної політики, політичної системи в цілому. Якщо спостерігається зростання наукового інтересу до етнопонаціональної ідентичності порівняно з 2016 р., то позиції національно-

політичної ідентичності лишилися без змін. Також якщо етнопонаціональна ідентичність досить часто застосовувалась філософами та філологами, то національно-політична ідентичність із незначним переваженням частіше застосовувалась соціологами та філософами. Тематика філологів стосувалась характеристики мовної ідентичності, аналізу національної ідентичності через творчість конкретного письменника, поета, розкриття особливостей етнопонаціональної педагогічної системи, визначення ролі школи українознавства для збереження національної ідентичності української діаспори та ін. Соціологи розглядали національно-політичну ідентичність у контексті глобалізації та процесів державотворення в Україні. Із цього випливає, що філологи перш за все зосереджені на дослідженні мови як однієї з основних ознак національної культури та аналізують проблеми її збереження в сучасному суспільстві. Тоді як соціологи намагаються обґрунтувати громадянську ідентичність в умовах викликів сучасного полікультурного суспільства. Незважаючи на те що філософи розглядали обидва типи національних ідентичностей, значно частіше робили акцент на етнічній складовій частині, а саме аналізували етнопонаціональну ідентичність. Стосовно етнопонаціональної ідентичності філософи порушували такі проблеми: формування або збереження національної ідентичності, характеристика міграційних процесів та «чужих» ідентичностей у Європі, аналіз української ментальності та ін.

Значне місце посідає аналіз ідентичності як концепту за допомогою теоретичних концепцій (19 наукових публікацій), що поданий переважно доповідачами зі спеціалізації філософія. Ідентичність як концепт була представлена як збірне поняття у сфері теорії та концепції. Один з основних напрямів використання в наукових публікаціях ідентичності як концепту – перевірка валідності того чи іншого теоретичного підходу у вивченні ідентичності (філософська герменевтика, психоаналітичні концепції, інтерпретативна соціологія ХХ ст., постмодерніська теорія, синергетична парадигма, наукова спадщина Кліфорда Гірца, філософія Г. Маркузе, концепція етнологенезу Л. Гумільова, антропологічна доктрина С. Л. Франка), відображення ідентичності через теоретичні категорії (антропологічна складність, когнітивний феномен картин світу, а саме ми/вони, свій/чужий, жертвна ідентичність), дослідження генези ідентичності, актуалізація проблематики іншого, чужого. Закордонні учасники фактично не використовували цю ідентичність у своїх наукових публікаціях. Це доводить, що український дискурс стосовно ідентичності формується значною мірою філософами, які розглядають її через теорії/концепції. Також для українських учасників більше характерно, порівняно із закордонними, використання теорії в поясненні ідентичності.

У 13 статтях зафіксована територіальна ідентичність (міська, регіональна), що за суб'єктністю позначала ідентичність соціальних груп і розгорталась у сферах національної політики держави, соціальних відносин/соціальної структури й мистецтва. Основними темами територіальної ідентичності були: територіальна ідентичність адміністративної одиниці або історичного регіону; локальна й регіональна ідентичність в умовах глобалізації, місто як культурний феномен, конструювання міської ідентичності засобами сучасного мистецтва, самоідентифікація переселенців. У збірнику матеріалів конференції 2017 р. порівняно зі збірником 2016 р. спостерігається зменшення кількості наукових публікацій, присвячених територіальним ідентичностям. Територіальну ідентичність рівною мірою використовували філософи, історики, філологи із незначним переважанням спеціалізацій мистецтвознавства/образотворчого мистецтва/архітектури і середовищного дизайну. Також потрібно звернути увагу, що закордонні учасники лише поодинокі описували територіальні ідентичності, їхня увага зосереджена на дослідженні й аналізі етнонаціональної та національно-політичної ідентичностей. Тобто підтверджується теза, що на цей час інтерес науковців спрямований на дослідження національних ідентичностей великих соціальних груп, і така тенденція характерна не тільки для вітчизняних гуманітарних наук, а і, можливо, для закордонного дискурсу (дискурс польської гуманітаристики).

Також окремого розгляду потребує соціокультурна ідентичність, що зафіксована в 10 статтях. Проблематика соціокультурної ідентичності переважно актуалізується представниками спеціалізації філософія (8 статей). Соціокультурна ідентичність розгорталась переважно у сферах культури й медіа та комунікації. Також вона не позначала переважно конкретного суб'єкта, а поставала як збірне поняття. У нашому кодуванні соціокультурна ідентичність позначає не ідентичність, що пов'язана з культурно-мистецькою діяльністю та практиками, а самототожність людини в умовах викликів сучасної культури. Також потрібно уточнити, що автори текстів не завжди вживали термін соціокультурна ідентичність, хоча описували подібні механізми ідентифікації в умовах сучасної культури, що і надало можливість зафіксувати категорію. Кілька статей стосуються політики мультикультуралізму, що є одним із основних факторів формування соціокультурної ідентичності. Мультикультуралізм, спираючись на ідеї рівності та самобутності кожної культури, характеризується сучасними моделями міжкультурної комунікації, що передбачають культурний взаємообмін.

У текстах публікацій також підкреслюється роль нових інформаційних технологій, що формують віртуальну реальність і таким чином зумовлюють формування нових ідентичностей. Підкрес-

люється роль невизначеності сучасного життя в постмодерну епоху, на відміну від модерного суспільства, для якого були характерні відносно стійкі моделі поведінки та стабільні ідентичності. У підсумку автори говорять про множинну ідентичність, що притаманна для сучасної епохи. Приділяється вагома роль полікультурності суспільства, прикладом якого може слугувати те, що батьки з малечку привчають дитину до кількох мов. Також прикладом полікультурності може слугувати ідентичність індивіда, що формується на перетині кількох національних культур, і тому об'єднує окремі елементи обох культур.

Наприклад, уривок однієї зі статей збірника конференції 2016 р., у якій здійснюється спроба визначення самоідентифікації ліричного героя в поезії Віри Вовк, сформованої на основі української, бразильської та загальносвітової культури: «... феномен *aestheticae interior* є одним із чинників формування та закріплення релігійної, культурної та національної самоідентифікації ліричного героя В. Вовк, який постає багатоплановою індивідуальністю, проте його позірна готовність уміщувати у своє несвідоме архетипи, міфами, міфологеми, есеми та інші складники різних культур (не споріднених з українською) насправді означає не асиміляцію, не втрату власної ідентичності, а вміння знайти спільні основи в різних елементах, вкладання їх у рідну систему українських архетипів» [5, с. 160]. Соціокультурну ідентичність не розглядав жодний закордонний учасник. Закордонні учасники, навіть тоді, коли в їхніх наукових публікаціях йшлося про ідентичність в умовах викликів процесу глобалізації, зокрема його культурного параметру, або культури сучасного суспільства в цілому, то така частина була скоріше вступом до розкриття головної проблеми, яка переважно завжди розгорталась на емпіричному кейсі. Водночас наукові публікації українських учасників, що стосувалися соціокультурної ідентичності, були скоріше теоретичним аналізом тенденцій, зумовлених віртуалізацією та глобалізацією, а ідентичність поставала як абстракція на макрорівні.

Деякі статті стосувалися професійної ідентичності, це були соціально-економічні та правові відносини адвоката й клієнта в історичному контексті, фахівець соціальної роботи в соціальній структурі суспільства, видавнича діяльність, виноробство як сімейна традиція і професійне заняття, культурно-мистецька діяльність. Професійна ідентичність розгорталась у сферах мистецтва, соціальної структури/соціальних відносин та соціально-економічних відносин.

Стосовно гендерної проблематики йшлося про трансформацію стереотипів маскулітності та фемінності та поліваріантність сценаріїв гендерної індивідуалізації; гендерно марковані лексичні одиниці в мові; шляхи досягнення гендерної рівності в освіті; теоретичний аналіз гендерної ідентичнос-

ті як прояву відносин влади та інші. Гендерна проблематика розглядалась лише українськими учасниками.

Основними темами релігійної ідентичності були: релігійна ідентичність сучасної молоді, зв'язок релігійної ідентичності та геополітичних орієнтацій, трансформація релігійної ідентичності в місті. У наукових публікаціях найчастіше розглядалась релігійна ідентичність у сфері культура та за суб'єктом позначала соціальну групу.

Також розглядалась віртуальна ідентичність, що виникла в результаті поширення нових електронних технологій, вплив останніх оцінюється неоднозначно. В одних текстових матеріалах йшлося про здатність електроніки створювати симулякри в реальному житті, тому електронний кохивник характеризується кризою ідентичності. В інших публікаціях акцентуються можливості віртуальної мережі, яка долає простір і час індустріальної епохи, і сприяє створенню нових моделей презентації індивідом своєї ідентичності, наприклад, через персональну сторінку в соціальних мережах.

У рамках культурно-мистецької ідентичності йшлося про проведення обрядів і їх значення, декоративні модифікації тіла в контексті візуалізації культурної ідентичності, конкурс народних пісень, культурна ідентичність творчості митця. Наукові публікації, у яких фігурувала культурно-мистецька ідентичність, були написані українськими учасниками конференції 2016 р.

Також були статті, що стосувалися еліти як варіанту ідентичності, в цьому випадку в одних публікаціях розглядалась інтелектуальна еліта як митці культури та мистецтва, перш за все акцент ставився на минулих століттях, в іншому випадку розглядалися політичні діячі як представники еліти в сучасному суспільстві. Еліта як варіант ідентичності розгорталась найчастіше у сферах національної політики держави та державобудівництва.

Стосовно суб'єкту ідентичності, то переважно йдеться про ідентичності соціальних груп (82 випадки), в 37 наукових публікаціях ідентичність використовувалася як збірне поняття й лише в 9 випадках йшлося про індивідуальну ідентичність. Потрібно уточнити, що частіше йде мова про великі соціальні групи. Наприклад, національна спільнота українського, польського чи російського суспільств та ін. Суб'єкт як збірне поняття використовувався переважно для опису ідентичності як концепту, хоча сфери могли бути, крім теорії/концепції, культура, медіа та комунікація. Щодо індивідуальної ідентичності, то основним напрямом переважно був аналіз особистості в умовах сучасної культури, інколи за допомогою теорії/концепції. Лише декілька разів індивідуальна ідентичність конкретизувалась, а саме ідентичність митця, персональна сторінка в соціальній мережі.

Стосовно оцінки текстів за ознакою генези

ідентичності, то в них майже завжди безпосередньо не зустрічались терміни примордіалізм та конструктивізм, що ускладнило кодування на початкових етапах. Але в ході роботи стало зрозуміло, що для кожного підходу характерне власне бачення ідентичності, та навіть лексика. Для прикладу примордіалізм розглядає ідентичність як природну даність, тому для представників, що користуються такою моделлю пояснення ідентичності, близька тема ментальності, ідентичність можна зафіксувати, виявити її специфіку, або відкрити. Для конструктивістів, навпаки, ідентичність постійно трансформується, і для представників цієї моделі характерні теми пов'язані зі змінами, зумовлених впливом процесів глобалізації, політики мультикультуралізму. Майже для всіх текстових матеріалів, а саме 117, проаналізованої кількості даних, характерне конструктивістське бачення генези ідентичності. У 3 наукових публікаціях не вдалося визначити генезу ідентичності, у зв'язку з тим що вони не стосувалися безпосередньо ідентичності, а мали вузькоспеціалізований характер дисципліни автора, а саме найчастіше граматичні помилки на матеріалах чеської та української мов, філософська герменевтика як науковий підхід до дослідження біблійних текстів, культ родючості як основа весняної календарної обрядовості. Тільки для 8 наукових публікацій характерне примордіалістське розуміння генези ідентичності. Ці текстові матеріали стосувалися етнонаціональної ідентичності і тільки одна – стосовно гендерної ідентичності. Практично всі текстові матеріали опубліковані в збірнику X міжнародної наукової конференції в 2017 р., усі автори є учасниками із України. Одна з основних тем стосувалася характеристики української ментальності як стабільної серцевини, що визначається загальним культурним досвідом. Наприклад, можна навести уривок однієї зі статей збірника 2017 р.: «листи О. Стороженка засвідчують типово романтичне намагання їх автора з'ясувати специфіку української національної ідентичності, дослідити її особливості, визначити складові та риси. Погляд на мову та фольклор як на джерела, у яких утаємничується національний дух, а також на національну історію як на фактор, який цей дух визначає, зумовили універсальність творчих зацікавлень Стороженка-романтика» [6, с. 91]. Також можна навести приклад щодо пояснення генези гендерної ідентичності, який є одиничним, але яскраво відображає засади примордіалістського розуміння: «науковими дослідженнями природи людського ембріона доведено, що від моменту запліднення він є унікальною людською істотою, має в собі всі характеристики людської особистості і керовану особистим геномом власну проект-програму життя та розвитку, функція оборони і захисту яких покладена на державу. Науково аргументовано, що стать і гендер – поняття не однакові. Гендерна політика – явище морально де-

структивне» [6, с. 180].

Висновки. Отже, оскільки конференція у м. Острогор була різноплановою за складом учасників, це надало можливість здійснити спробу визначення академічного дискурсу ідентичності у вітчизняній гуманітаристиці та здійснити можливі прогнози стосовно зарубіжної. Вітчизняний дискурс гуманітаристики розгортається навколо національної ідентичності перш за все з акцентом на етнічному складнику, хоча політичний вимір також представлений. Слід зазначити, що якщо спиратись на більшість текстових матеріалів конференцій, то це характерно також і для зарубіжної гуманітаристики. Вчені фокусуються на дослідженні ідентичностей переважно великих соціальних груп, водночас індивідуальні ідентичності перебувають на периферії дослідницького інтересу, що свідчить про домінування в дискурсі ідентичнос-

тей макрорівня. Основними сферами розгортання ідентичностей є культура, політика, мистецтво, теорія/концепція та медіа й комунікація. Текстові матеріали характеризуються фактичною відсутністю примордіалістських трактувань генези ідентичності, тобто учасники конференції демонструють конструктивіське розуміння. Соціокультурна ідентичність подана як збірне поняття переважно філософами тільки серед українських учасників і значно поступається етнічнонаціональній та національно-політичній ідентичностям. Соціокультурна ідентичність представлена в контексті процесу глобалізації, мультикультуралізму та постмодерністської епохи. Нові електронні технології є додатковим ресурсом формування соціокультурної ідентичності в полікультурному суспільстві, що створюють умови для обміну між культурами поза категоріями простору та часу.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман, пер. с англ. под ред В.Л. Иноземцева; Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. «Свободная мысль». – Москва: Логос, 2002. – 390 с.
2. Бауман З. Текучая современность / З. Бауман; пер. с англ. Ю. В. Асочаков. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
3. Бек У. Космополитическое общество и его враги / У. Бек // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2003. – Т 6. – № 1. – С. 24–53.
4. Бергер П., Хантингтон С. Многоликая глобализация: Культурное разнообразие в современном мире / П. Бергер, С. Хантингтон; пер. с англ. В. В. Сапова, под. ред. М.М. Лебедевой. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 379 с.
5. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур : матеріали ІХ міжнародної наукової конференції. (Острогор, 20–21 травня 2016 року) / ред. кол. : І. Д. Пасичник, Д. М. Шевчук та ін. – Острогор : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 17. – 392 с.
6. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур : матеріали Х міжнародної наукової конференції. (Острогор, 12–13 травня 2017 року) / ред. кол. : І. Д. Пасичник, Д. М. Шевчук та ін. – Острогор : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017. – Вип. 18. – 260 с.
7. Дуглас М. Чистота и опасность / М. Дуглас; пер. с англ. Р. Громовой под ред. С. Баньковской. Вступ. статья и коммент. С. Баньковской – М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. – 288 с.
8. Костенко, Н. Культурные идентичности: превращения и признания / Н. Костенко // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 69–88.
9. Кристева Ю. Самі собі чужі / Ю. Кристева; пер. з фр. Зої Борисюк. – Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 264 с.
10. Малес Л. В. Вивчаючи тексти культури. Соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології : монографія / Л. В. Малес. – Київ: КІС, 2011. – 324 с.
11. Соціокультурні ідентичності та практики / За ред. А. Ручки. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2002. – 315 с.
12. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого: монографія / Ю. Сорока. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 332 с.

REFERENCES

1. Bauman, Z. (2002). *Individualizirovannoe obshchestvo [The individualized society]*. Moskva: Logos. (in Russian).
2. Bauman, Z. (2008). *Tekuchaia sovremennost' [Liquid Modernity]*. Sankt-Peterburg: Piter. (in Russian).
3. Bek, U. (2003). Kosmopoliticheskoe obshchestvo i ego vragi. [Cosmopolitan society and its enemies] *Zhurnal sotsiologii i sotsial'noi antropologii – The Journal of Sociology and Social Anthropology*, 6 (1), 24–53. (in Russian).
4. Berger, P. & Khantington, S. (red.). (2004). *Mnogolikaia globalizatsiia: Kul'turnoe raznoobrazie v sovremennom mire [Many Globalizations. Cultural Diversity in the Contemporary World]*. M.: Aspekt Press. (in Russian).
5. Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». (2016). *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya «Kul'turolohiya». Problemy kul'turnoyi identychnosti v sytuatsiyi suchasnoho dialohu kul'tur : materialy IX mizhnarodnoyi naukovoï konferentsiyi. (Ostroh, 20–21 travnya 2016 roku)* [Scientific notes of National University of Ostroh Academy. Series: Cultural Studies. «The Problems of Cultural Identity in the Modern Dialogue of Cultures». Materials of the IX international scientific conference. (Ostroh, May 20–21, 2016)]. (eds.) I. D. Pasichnyk, D. M. Shevchuk ta in., (17). (in Ukrainian).
6. Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». (2017). *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya «Kul'turolohiya». Problemy kul'turnoyi identychnosti v sytuatsiyi suchasnoho dialohu kul'tur : materialy X mizhnarodnoyi naukovoï konferentsiyi. (Ostroh, 12–13 travnya 2017 roku)* [Scientific notes

- of National University of Ostroh Academy. Series: Cultural Studies. «The Problems of Cultural Identity in the Modern Dialogue of Cultures». Materials of the X international scientific conference. (Ostroh, May 12th –13th, 2017)]. red. kol. : I. D. Pasichnyk, D. M. Shevchuk ta in., Vyp. 18. (in Ukrainian).
7. Duglas, M. (2000). *Chistota i opasnost': analiz predstavlenii ob oskvernenii i tabu* [Purity and danger an analysis of the concepts of pollution and taboo] / Per. s angl. R. Gromovoi pod red. S. Ban'kovskoi. Vstup. stat'ia i komment. S. Ban'kovskoi. M.: «KANON-press-Ts», «Kuchkovo pole». (in Russian).
8. Kostenko, N. (2001). *Kul'turnye identichnosti: prevrashcheniia i priznaniia. Sotsiologii: teoriia, metody, marketing* [Sociology: theory, methods, marketing], 4, 69-88. (in Russian).
9. Krysteva, Yu. (2004). *Sami sobi chuzhi* [Stranger to ourself]. Per. z fr. Zoyi Borysyuk. Kyiv: Vyd-vo Solomiyi Pavlychko «Osnovy». (in Ukrainian).
10. Males, L. (2011). *Vyvchayuchy teksty kul'tury: sotsiokul'turnyy analiz yak piznaval'na stratehiya sotsiologii: monohrafiya* [Studying the Texts of Culture Sociocultural Analysis as a Knowledge-Acquisition Strategy for Sociology: monograph]. Kyiv: KIS. (in Ukrainian).
11. Ruchka, A. (red.), (2002). *Sotsiokul'turni identychnosti ta praktyky* [Sociocultural identities and practices]. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrayiny. (in Ukrainian).
12. Soroka, Yu. (2012). *Svoyi, chuzhi, rizni: sotsiokul'turna perspektyva spryynnyattya Inshoho: monohrafiya* [The native, the strange, the different: sociocultural perspective of perception of the Other: monograph]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina. (in Ukrainian).

Гніт Юлія Миколаївна – аспірантка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Адреса: 01033, Київ, вул. Володимирська, 60
E-mail: ylgnit@gmail.com

Gnit Yuliya M. – postgraduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Address: 60, Volodymyrs'ka Str., Kyiv, 01033, Ukraine
E-mail: ylgnit@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2164-5030